

ХУРААНГУЙ ДҮГНЭЛТ

Уул уурхайн салбар болон дотоод эдийн засгийн идэвхжилийн нөлөө өсөлтийг дэмжиж, Монгол Улсын эдийн засаг 2024 оны эхний хагас жилд 5.6 хувиар өслөө. Нүүрс, төмрийн хүдэр, зэсийн баяжмал зэрэг бүтээгдэхүүний олборлолт уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, үүнийг дагаад тээврийн салбарын өсөлт хадгалагдлаа. Зам, гүүрний бүтээн байгуулалтын нөлөөгөөр барилгын салбар тэлж, боловсруулах салбарын үйлдвэрлэл тогтвортой байсан нь эдийн засгийн өсөлтөд эергээр нөлөөлжээ. Мөн худалдаа, үйлчилгээний салбаруудын өсөлт хадгалагдлаа. Харин том малын зүй бус хорогдол 8.1 сая толгойд хүрсэн нь хөдөө аж ахуйн салбарын өсөлтийг бууруулах нөлөө үзүүлэв.

Өрхийн хэрэглээ болон эргэлтийн хөрөнгийн хуримтлал эдийн засгийн өсөлтийг эрэлт талаас дэмжив. Төрийн албан хаагчдын цалин нэмэгдэж, өрхийн цалингийн орлогын өсөлт болон хэрэглээний зээлийн өсөлтийн нөлөөгөөр өрхийн хэрэглээ өсөж, нийт эдийн засгийг эрэлт талаас голлон дэмжлээ. Мөн эдийн засгийн эрэлтэд бизнесийн зээл болон импортын сувгаар дамжин материаллаг эргэлтийн хөрөнгийн өсөлт нөлөөллөө.

Төсвийн нийт тэнцэл 2024 оны 2 дугаар улиралд 57.9 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарлаа. БНХАУ-ын нүүрсний үйлдвэрлэл буурснаар эрэлт нь өсөж, нүүрсний экспортын биет хэмжээ 2024 оны эхний хагас жилд 40.6 сая тоннд хүрч, уул уурхайн салбараас төсөвт төвлөрүүлсэн орлого 6.4 их наяд төгрөг хүрснээр нийт тэнцэл 57.9 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан хэдий ч үүнээс улирлын нөлөөг арилгавал 40.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай байна. Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах, бүсчилсэн хөгжлийг дэмжих, орон нутагт ажиллах, амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэхтэй холбоотойгоор цалингийн зардлыг нэмэгдүүлсэн нь эдийн засагт эрэлт талаас эерэг нөлөө үзүүлсэн байна. Засгийн газрын өрийн төлөв тогтвортой хадгалагдаж байгаа хэдий ч нийслэлийн гадаад, дотоод зах зээлд гаргах үнэт цаастай холбоотойгоор дунд хугацаанд Засгийн газрын өрийн хэмжээ өсөх хүлээлттэй байна.

Инфляц төв банкны зорилтот интервалын доод түвшинд буюу 5.1 хувьд хүрч төсөөллөөс бага байж, мөнгөний бодлогын хүү дахин буурснаар банкнуудын шинээр олгосон зээлийн хэмжээ нэмэгдлээ. Инфляцын түвшин буурч бодит хүү нэмэгдсэн, төгрөгийн ханш тогтвортой байсан нь өрхийн бодит орлогыг нэмэгдүүлж, нийт хадгаламжийн өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлээ. Мөн валютын хадгаламж, харилцах буурч, төгрөгийн харилцах, хадгаламж нэмэгдлээ. Арилжааны банкнуудын зээлийн эх үүсвэр нэмэгдсэнээр иргэд, аж ахуй нэгжид шинээр олгосон зээлийн хэмжээ нэмэгдэхийн зэрэгцээ нийт зээлд эзлэх чанаргүй зээлийн хэмжээ 5.9 хувь буюу сүүлийн 8 жилийн хамгийн бага түвшинд хүрч буурсан байна.

Экспортын голлох бүтээгдэхүүний биет хэмжээ нэмэгдсэн нь экспортын өсөлтийг дэмжлээ. Оны эхний хагас жилд нүүрс, зэсийн баяжмал, төмрийн хүдрийн экспортын биет хэмжээ нэмэгдсэнээр нийт экспортын орлого өмнөх оны мөн үеэс 4 хувиар өслөө. Харин дотоод эдийн засгийн идэвхжил хадгалагдаж, өрхийн орлого, арилжааны банкнуудын зээл олголт нэмэгдэж, иргэд, аж ахуй нэгжийн худалдан авах чадвар сайжирсан нь импортын өсөлтийг өдөөж, гадаад худалдааны бараа эргэлт нэмэгдэхэд голлон нөлөөлөө. Импорт өсөж, төв банкнаас своп хэлцлийн өр төлбөрийн хэсгийг эргэн төлсөнтэй холбоотойгоор төлбөрийн тэнцэл алдагдалтай гарч, өмнөх улиралтай харьцуулахад гадаад валютын нөөц буурч, төгрөгийн ханш суларлаа.

Цаашид зээлжих зэрэглэлийг сайжруулах, эдийн засгийн хямралаас сэргийлэхэд макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах нь чухал байна. Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлын чухал хэсэг болох төсвийн тогтвортой байдлыг хангахтай холбоотой хуульд заасан тусгай шаардлагуудыг өөрчилсөн нь эдийн засагт дараах эрсдэлүүдийг үүсгэж болзошгүй байна. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагад хамрагдах төсвийн тэнцэл болох нэгдсэн төсвийн суурь тэнцлийг тооцоход үнэт цаас болон гадаад зээлээр санхүүжих зардлыг оруулахгүй байх зохицуулалтыг тусгасан байгаа нь цаашид төсвийн хөрөнгийн зардал огцом нэмэгдэж, төсвийн сахилга бат алдагдах, эдийн засаг дахь хувийн хэвшлийн оролцоо буурч, төрийн оролцоо нэмэгдэх, Засгийн газар болон орон нутгийн төсвийн захирагч нар хөрөнгийн зардлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор хэт их үнэт цаас гаргаж санхүүгийн зах зээлийн тэнцвэр алдагдах, улмаар макро эдийн засгийн тогтвортой байдал алдагдах эрсдэлийг бий болгож байна. Түүнчлэн нэгдсэн төсвийн урсгал зардлын дээд хэмжээг нэрлэсэн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 30 хувь хүртэл нэмэгдүүлж болохоор хуульд өөрчлөлт оруулсан нь цаашид төсвийн урсгал зардал хурдтай нэмэгдэх, уул уурхайн түүхий эд, бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнийн хэлбэлзэл болон эдийн засгийн мөчлөг дагасан төсвийн бодлого хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлснээр макро эдийн засгийн тогтвортой байдалд алдагдаж, улсын зээлжих зэрэглэл буурах эрсдэл үүсэж байна.